

A.P. CEHOV

Dragostea
12 povestiri

Traducere din rusă și note de
ADRIANA LICIU

HUMANITAS
fiction

Cuprins

El și ea	5
Marfă vie	15
Două scandaluri	55
Flori târzii	67
Dragostea	115
Drama	123
Verocika	130
O poveste plictisitoare	146
Zvăpăiata	216
Ariadna	245
Ordinul Anna	275
Doamna cu cățelul	290

El și ea

Sunt nomazi. Doar Parisului îi oferă luni întregi, dar cu Berlinul, Viena, Neapole, Madridul, Petersburgul și alte capitale sunt zgârçii. La Paris se simt *quasi*¹-acasă: pentru ei, Parisul este capitala, reședința, în timp ce restul Europei e o provincie plicticoasă, fără noimă, la care te poți uita numai prin perdelele lăsate ale *grand-hôtel*-urilor sau din avanscenă. Nu sunt bătrâni, dar au apucat deja să fi stat de câte două-trei ori în toate capitalele europene. S-au săturat de-acum de Europa și au început să discute despre o călătorie în America, și vor discuta până când alții nu îi vor convinge că ea nu are o voce chiar atât de grozavă, încât să merite să fie prezentată ambelor emisfere.

E greu să-i vezi. Pe străzi nu-i poți vedea, fiindcă merg cu trăsura și merg când e întuneric, seara și noaptea. Până la prânz dorm. Se scoală de obicei prostdispuși și nu primesc pe nimeni. Primesc numai uneori, fără oră precisă, în culise sau în timp ce iau cina.

Ea poate fi văzută în fotografiile care se vând. Dar în poze e frumoasă, iar frumoasă nu a fost niciodată. Nu vă încredeți în fotografiile ei: e urâtă foc. Cei mai mulți o văd pe scenă. Dar pe scenă este de nerecunoscut. Albelile, rumeneala,

1. Cvasi, aproape (în latină, în original).

cerneala de gene și părul fals îi acoperă fața ca o mască. Tot așa și la concerte.

Când o interpretează pe Margareta¹, ea, la cei douăzeci și șapte de ani ai ei, ridată, greoaie, cu nasul plin de pistrui, arată ca o fată de șaptesprezece ani, zveltă și frumușică. Pe scenă seamănă cel mai puțin cu ea însăși.

Dacă vrei să-i vedeți, câștigați-vă dreptul de a participa la mesele care îi sunt oferite și pe care uneori le oferă chiar ea înainte de a se muta dintr-o capitală în alta. Acest drept este ușor de dobândit numai la prima vedere, dar să ajungă la o astfel de masă pot numai persoane alese... Printre ele se numără domni critici, șmecheri care se dau drept critici, cântăreți, dirijori și capelmaștri autohtoni, amatori și cunoscători cu chelii lustruite, deveniți obișnuiți ai teatrelor și linge-blide grație aurului, argintului și rudeniei. Mesele acestea nu sunt plictisitoare, pentru cineva care observă atent sunt interesante... O dată sau de două ori merită să fii acolo.

Notorietățile (printre meseni sunt mulți de acest fel) mă-nâncă și vorbesc. Sunt cât se poate de degajați: gâtul într-o parte, capul în cealaltă, un cot pe masă. Cei bătrâiori chiar se scobesc în dinți.

Gazetarii ocupă scaunele cele mai apropiate de scaunul ei. Sunt beți mai toți și foarte la largul lor, de parcă s-ar cunoaște cu ea de o sută de ani. Nu lipsește mult să fie familiari. Fac glume în gura mare, beau, se întrerup unul pe altul (neuitând să spună *pardon!*), rostesc toasturi sforăitoare și, după cât se pare, nu se tem de gafe; unii, prăvălindu-se ca niște gentlemeni peste colțul mesei, îi sărută mânușica.

Cei care se dau drept critici discută în chip de mentori cu amatorii și cunoscătorii. Amatorii și cunoscătorii tac. Invidioși pe gazetari, zâmbesc fericiți și beau numai vin roșu, care e deosebit de bun la aceste mese.

1. Eroina operii *Faust* de Charles Gounod. (N. red.)

Ea, regina mesei, e îmbrăcată simpluț, dar înfiorător de scump. Un diamant mare i se ițește la gât de sub volănașul de dantelă. Pe ambele mâini – câte o brățară masivă, netedă. Coafura este cât se poate de nedefinită: doamnelor le place, bărbaților nu. Fața îi strălucește și revarsă peste întreaga confrerie de la masă cel mai larg zâmbet. Știe să le zâmbească tuturor în același timp, să vorbească cu toți în același timp și să dea drăguț din cap; fiecărui comesean îi revine câte un semn din cap. Priviți-i fața și vi se va părea că în jurul ei șed numai prieteni și că ea nutrește față de acești prieteni cea mai mare amicitie. La sfârșit, dăruiește unuia și altuia fotografiile ale ei; scrie pe dosul lor imediat, șezând la masă, prenumele și numele fericitului primitor, cu autograf. Vorbește, bineînțeles, în franceză, iar la sfârșit și în alte limbi. Englezește și nemțește vorbește de tot râsul, dar și asta îi iese simpatic. În general, e așa de simpatică, încât uiți pentru multă vreme că e urâtă foc.

Dar el? El, *le mari d'elle*¹, șade la cinci scaune distanță de ea, bea mult, mănâncă mult, tace mult, face cocoloașe din miez de pâine și recitește etichetele de pe sticle. Uitându-te la silueta lui, îi simți plictiseala, lenea, că e sătul, că n-are ce face...

E blond, cu o chelie vârstată cu păr. Femeile, vinul, nopțile nedormite și umblatul prin lume i-au brăzdat fața cu cute adânci. Are treizeci și cinci de ani, nu mai mult, dar arată mai bătrân. Pare că are fața muiată în cvas. Ochi frumoși, dar leneși... Nu era urât cândva, dar acum este. Picioarele în arc, mâini pământii la culoare, gât păros. Picioarele strâmbe și mersul aparte, ciudat au făcut, cine știe de ce, ca prin Europa să i se spună „caleașca“. În frac arată ca o stâncuță udă cu coada uscată. Mesenii nu-l bagă în seamă. La fel îi tratează și el.

1. Soțul ei (în franceză, în original).

Dacă nimeriți la o masă din aceasta, uitați-vă la ei, la acești soți, observați-i și spuneți-mi și mie ce i-a legat și ce îi leagă pe acești doi oameni.

După ce îi veți privi, veți răspunde (bineînțeleș, aproximativ) așa:

— Ea este o cântăreață renumită, el este numai soțul renumitei cântărețe sau, ca să folosim un termen din culise, soțul soției sale. Ea câștigă, în bani rusești, până la optzeci de mii pe an, el nu face nimic, prin urmare are timp să-i fie servitor. Ea are nevoie de un casier și de un om care să se ocupe de proprietarii teatrelor, de contracte, de înțelegeri... Ea nu știe decât de publicul care o aplaudă, dar de încasări, de latura prozaică a activității ei nu catadicsește să se intereseze, nu este treaba ei. Așa încât el îi este necesar, necesar ca lacheu, ca servitor... L-ar goni dacă ar ști să se descurce singură. Iar el, primind de la ea o leafă substanțială (ea habar n-are de valoarea banilor!), e limpede ca bună ziua, o fură împreună cu cameristele, îi risipește banii, trage niște chefuri bune, mai pune poate și deoparte pentru zile negre – și e mulțumit de situația lui, ca un vierme care a nimerit într-un măr bun. Ar lăsa-o dacă ea n-ar avea bani.

Așa gândesc și vorbesc toți cei care îi observă la aceste mese. Gândesc și vorbesc așa pentru că, neavând posibilitatea să pătrundă în profunzimea lucrurilor, pot judeca numai la suprafața lor. La ea se uită ca la o divă, de el în schimb se feresc ca de un pigmeu bălos ca un broscoi; în vreme ce această divă europeană e legată de acest mic broscoi printr-o legătură nobilă, de invidiat.

Iată ce scrie el:

„Sunt întrebat de ce o iubesc pe această scorpie. Ce-i drept, femeia asta nu merită iubire. Nu merită nici ură. Tot ce merită e să nu fie băgată în seamă, să i se ignore existența.

Ca s-o iubești trebuie să fii sau eu, sau nebun, ceea ce, de altfel, e același lucru.

Nu e frumoasă. Când m-am însurat cu ea era urâtă foc, acum cu atât mai mult. N-are frunte; în loc de sprâncene are deasupra ochilor două dâre abia vizibile; în loc de ochi, două crăpături fără pic de adâncime. În crăpăturile astea nu e nici un licăr, nici de inteligență, nici de dorință, nici de pasiune. Nasul îi e ca un cartof. Gura mică, frumoasă, în schimb dinții îi sunt groaznici. N-are nici piept, nici talie. Ultimul neajuns e totuși îndulcit de priceperea ei cumva supranaturală de a se strânge în corset. E scurtă și grasă. De o grăsime puhavă. *En masse*¹, tot trupul ei suferă de un neajuns pe care eu îl socot cel mai important – totala lipsă a feminității. Pentru mine, paloarea pielii și lipsa de vlagă a musculaturii nu înseamnă feminitate, iar în această privință văd lucrurile cu totul altfel decât foarte mulți. Nu e o doamnă, nu e o cucoană, ci o negustoreasă de prăvălie cu maniere cam abrupte – dă din mâini când merge, șade picior peste picior și se leagănă înainte și înapoi cu tot corpul, stă culcată cu picioarele pe sus ș.a.m.d...

E neglijentă. O caracterizează deosebit de bine în privința asta geamantanele, în care lenjeria curată stă de-a valma cu cea murdară, manșetele stau cu papucii și cu ghetetele mele, și corsetele noi cu cele rupte. Noi nu primim niciodată pe nimeni fiindcă în camerele noastre de hotel domnesc întotdeauna dezordinea și murdăria... Oh, dar ce să mai vorbesc? Uitați-vă la ea la amiază, când se trezește și se târâște lenes de sub plapuma ei și n-o s-o recunoașteți pe femeia cu glas de privighetoare. Nepieptănată, cu părul încălzit, cu ochii cârpiți de somn și umflați, într-o cămașă ruptă pe la umeri, desculță, strâmbă, în norul de fum de la tutunul din ajun – seamănă a privighetoare?

1. În general (în franceză, în original).

Bea. Bea ca un husar, când îi vine și ce-i vine. Bea de mult. Dacă n-ar bea ar fi mai sus decât Patti¹, oricum, nu mai jos. Și-a băut jumătate din carieră și foarte curând are să și-o bea și pe cealaltă. Ticăloșii de nemți au învățat-o să bea bere, și-acum nu se culcă fără să bea două-trei sticle. Dacă n-ar fi băut, n-ar fi făcut ulcer la stomac.

E lipsită de politețe; pot depune mărturie studenții care o invită uneori la concertele lor.

Îi place reclama. Reclama ne costă anual câteva mii de franci. Eu disprețuiesc din tot sufletul reclama. Oricât ar fi de scumpă această reclamă prostească, n-o să valoreze nici-odată cât vocea ei. Nevesti-mii îi place să i se caute în coarne, nu-i place să se spună despre ea un adevăr care nu seamănă a laudă. Mai mult îi stă la suflet un sărut de Iudă cumpărat decât o critică necumpărată. O totală lipsă de conștiință a propriei demnități!

E inteligentă, dar nu și-a cultivat îndeajuns inteligența. Creierul ei și-a pierdut de mult elasticitatea, s-a acoperit cu grăsime și doarme.

E capricioasă, instabilă, n-are nici o convingere fermă. Ieri spunea că banii sunt o prostie, că nu în ei stă rostul, astăzi dă concerte în patru locuri, fiindcă a ajuns la convingerea că nimic nu e mai presus pe lumea asta decât banii. Mâine va spune iar ce spunea ieri. Nu vrea să știe de patrie, n-are eroi politici, n-are un ziar preferat sau autori preferați.

E bogată, dar nu-i ajută pe săraci. Mai mult decât atât, deseori nu plătește modistelor și coaforilor întreaga sumă pe care le-o datorează. E lipsită de suflet.

O femeie de o mie de ori imorală!

Dar uitați-vă la această scorpie când, sulemenită, cu părul aranjat, strănsă în corset, se apropie de rampă ca să înceapă

1. Adelina Patti (1843–1919), cântăreață italiană de operă, una dintre cele mai faimoase soprane din istoria belcantoului. (N. red.)

întrecerea cu privighetorile și cu ciocârliă ce salută zorile de mai. Câtă demnitate și cât farmec în acest mers de lebădă! Priviți-o și fiți, vă implor, atenți! În clipa când ridică brațul și deschide gura, crăpăturile i se transformă în niște ochi mari și se umplu de strălucire și de pasiune... Niciunde nu veți găsi asemenea ochi minunați. Când ea, soția mea, începe să cânte, când aleargă prin aer primele triluri, când încep să simt că sub efectul acestor sunete fermecate mi se liniștește sufletul zurbagiu, priviți-mi fața și veți descoperi secretul iubirii mele.

— Nu-i așa că e minunată? Îmi întreb atunci vecinii.

Ei spun «da», dar pentru mine e puțin. Îmi vine să-l ucid pe cel căruia i-ar putea trece prin cap că femeia asta deosebită nu e soția mea. Uit tot ce-a fost înainte, nu trăiesc decât prezentul.

Priviți ce artistă e! Cât sens profund ascunde fiecare gest al ei! Înțelege totul: și dragostea, și ura, și sufletul omenesc... Nu degeaba teatrul se cutremură de aplauze.

La sfârșitul ultimului act o iau de la teatru palidă, epuizată: a trăit într-o seară o întreagă viață. Și eu sunt palid și sleit. Ne urcăm în trăsură și ne ducem la hotel. La hotel, fără o vorbă, fără să se dezbrace, se aruncă în pat. Eu mă așez în tăcere pe marginea patului și-i sărut mâna. În seara aceasta nu mă gonește. Împreună și adormim, dormim până dimineață și ne trezim ca să ne trimitem la dracu' unul pe altul și...

Știți când o mai iubesc? Când e la baluri sau la mese. Și atunci o iubesc în ea tot pe actrița remarcabilă. Într-adevăr, ce actriță trebuie să fii ca să poți să-ți înșeli și să-ți birui firea așa cum poate ea... N-o recunosc la mesele astea idioate... Dintr-o rață jumulită face un păun...“

Cele de mai sus sunt scrise cu un scris beat, abia descifrabil. Scrisoarea e în germană și presărată cu greșeli de ortografie.